

Urbański, Marek

"Filozofia i myśl społeczna XIII-XIV wieku", red. Julian Domański,
Warszawa 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/2, 417

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

zawiera podstawowe informacje o autorach tekstów — np. tom dotyczący wieku XVI, w przeciwieństwie do pozostałych pomija nader istotne informacje klasyfikujące niejako poglądy autorów, ograniczając się do podania ich krótkich życiorysów. Wreszcie sprawa wstępów, również chyba nadmiernie zróżnicowanych, tak objętościowo, jak i pod względem wagi i zakresu informacji, nie zawsze, wbrew intencjom, będących „syntetycznym omówieniem zawartego w tomie materiału”. Najpoważniejszym jednak mankamentem z punktu widzenia czytelnika nie filozofa jest fakt, iż problem tzw. „myśli społeczno-filozoficznej” rozpatrują one w postaci niejako „czystej”, przeważnie w oderwaniu od jej społeczno-historycznego kontekstu. Zupełnie prawie pominięte zostały pasjonujące np. historyka kwestie recepcji społecznej przytaczanych poglądów, zakresu i „głębokości” ich oddziaływania, wreszcie sprawa ich powszechności i typowości — w szkolnictwie, innych formach działania intelektualnego czy też praktyce politycznej. Ów brak próby (niewątpliwie trudnej, być może skazanej na niepowodzenia) skonfrontowania przedstawionych koncepcji z „codziennością życia umysłowego” w Polsce powoduje, że z „700 lat myśli polskiej” wylania się szereg portretów Polaków-filozofów, nie ma tam jednak portretu filozofującego Polaka.

M. U.

Filozofia i myśl społeczna XIII—XV wieku, red. Julian Domański, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978, s. 571.

Tom ten, chronologicznie najwcześniejszy, stanowi obszerną antologię polskiego piśmiennictwa filozoficznego i prawno-państwowego XIII—XV wieku. Obejmuje 33 pozycje pióra 25 autorów, zgrupowane w 10 głównych działach tematycznych: I. Udział Polski w filozofii europejskiej XIII wieku (Witelon); II. Wiedza uniwersytecka w służbie społeczeństwa; III. Buridanizm filozofii przyrody; IV. Początki metafizyki; V. Buridanizm w etyce; VI. Myśl społeczno-polityczna. Problemy państwa i kościoła; VII. Dwa oblicza teologii. Spekulacja i metafizyka; VIII. Początki humanizmu a scholastyka; IX. Klasycy późnego okresu scholastyki; X. Druga faza humanizmu i jego paralele scholastyczne.

Zasadniczym kryterium doboru materiału jest dążenie do wyeksponowania specyficznych cech polskiej myśli filozoficznej i społecznej tego okresu, za które uznaje się jej praktycyzm i utylitaryzm. Konsekwencją tego są proporcje między poszczególnymi częściami antologii. Najbardziej rozbudowane są działy poświęcone recepcji buridanizmu w Polsce oraz doktryn prawno-politycznych. Sporo miejsca zajmują również prekursorzy humanizmu. Natomiast zdecydowanie skromniej reprezentowany jest nurt tradycyjnej filozofii scholastycznej.

Nader słuszną wydaje się przyjęta przez autora zasada publikowania tekstów pełnych, stanowiących odrębne całości treściowe i formalne. Pozwala to na ograniczenie komentarzy dając zarazem możliwość pełniejszej oceny stylu piszących, oraz rządzących językiem nauki XIII—XV stulecia praw konstrukcji wypowiedzi.

Całość tomu opatrzona jest krótkim omówieniem wchodzących w skład antologii tekstów na tle przemian intelektualnych właściwych europejskiej myśli filozoficznej epoki załamywania się tradycyjnej filozofii scholastycznej.

Rozbudowane biogramy autorów opatrzone są (rzecz cenna) krótką charakterystyką doktrynalną ich poglądów oraz selektywną bibliografią (głównie nowszą).

Przypisy do samych tekstów ograniczają się, również chyba słusznie, niemal wyłącznie do odsyłaczy źródłowych (zwykle do określenia źródeł cytatów odautorskich i referencji). Pracę uzupełnia obszerny indeks oraz skromny materiał ilustracyjny, tracący na wartości dzięki niskiej technice reprodukcji.

M. U.